

AKMESCID'DEN TÜRKÜ SESİ

The Voice of A Turkish Songs from Akmescid

Voix de chanson turque à Akmescid

Yard. Doç. Dr. İsmet ÇETİN*

ÖZET

Folklor ürünleri, yeni bir sosyal çevreye taşınıp sayıca az olan bir topluluk tarafından yaşatılırsa, yaşadığı dönemdeki ilk şeklini korur. Zaman zaman da sosyal şartlara göre bazı değişikliklere uğrar. Bu değişiklikler türkülerin söz ve ezgilerinde de olabilir. Bunun örneğini Türkiye'den (Bursa) Kırım'a; Kırım'dan Sibiryaya; Sibiryadan Kazakistan'a taşınan türküler göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Kırım, Türkü, Kazakistan

ABSTRACT

Products of folklore, in case they are transferred into a new social medium and carried on by a small number of individuals, preserve their original form. Occasionally, they undergo certain alternations according to the social conditions. These alterations may take place in the lyrics and tunes of ballads. An example of this can be found in ballads which were carried from Turkey (Bursa) to Crimea; from Crimea to Siberia; and from there to Kazakhstan.

Key Words

Kırım, Turku, Kazakistan

Uçsuz bucaksız Kazakistan topraklarında, Bursa'yı görmeyen, ancak Bursa'dan Kırım'a, Kırım'dan Sibiryaya, oradan da Kazakistan'ın Akmescid Şehrine gelmek zorunda kalan Remziye Teyze ile karşılaştık. 15 Nisan 2001 tarihinde Atatürk Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. Tahsin Parlak, bizi Akmescid'te (Şimdiki adı Kızılorda) Remziye Teyze'nin evine götürdü. Remziye teyze gözlerinden ışık saçan, zeki mi zeki bir Türk anası.. Dr. Ayşe Yücel Çetin, Türkistan sevdalısı Ensar Kılıç, Tahsin Parlak ve Ahıskalı güzel gelin Gülçin Hanım, Remziye Teyze'nin evine konak olduk. Remziye Teyze'nin evi, henüz gelen baharı müjdeleyen güller, küçücük bahçesinde tomurcuklanan asma, bahçenin bir köşesinde tüm esrarı ile duran sera ile sıcacık bir Türk evi. Dede Korkut Adındaki Devlet Üniversitesi yurtlarının hemen arkasında. Cıvıl cıvıl gençler-

le pencere komşuluğu yapıyorlar. Ensar Kılıç'ın jestleri, selamlamaları gençler ile bizim kısa süreli komşuluğumuzu adeta perçinledi.

Muhtar'ın kırmızı renkli Auidi marka otomobili dar sokaklardan Remziye Teyze'nin evinin önünde durduğu zaman, o ışıklı gözler bizi karşıladı ve belki hiç tozlanmamış bir odaya geçtik. Remziye Teyze'nin hamarat bir gelin gibi koşuşturması, tahminlerin ötesinde gösterdiği misafirperverliği bizi mahcup ediyor, utandırıyor. Türkiye'den el öpmeye giden yavrusuna sarılırcasına sarılan Remziye Teyze'nin kolları arasında göz yaşlarımızı tutmak mümkün mü? Allah rızası için bir Kur'an okuyun arzusuna Ensar Bey'in güzel sesiyle sureler okuması Remziye Teyze'nin kendinden geçmesini sağlıyor ve biz göz yaşlarımızı birbirimizden saklıyorduk. Tanışmadan önce Remziye Teyze o tatlı sesiyle bize

* Gazi Üniv. Eğitim Fak. Öğretim Üyesi

hoş geldiniz dedi. “Hoş geldinizi” bir karşılama türküsü ile dillendirdi.

Hoş keldiniz misafirler

Konakbay özünüz ayy...

Asla da gözümüz doymayacak

Birbirimizge karap ayy....

Dost kadrini dost bilir

Altını sarraf ayy...

Sizlernin hatirinizi sorayman

Seyran gözüm ayy....

Kızdır evin çiçeği

Gonce gulu ayy..

Dudu kuştay daranır

Aha bulbulum ayy...

Ben Kirişçi Abdurrahman'ın kızı Remziye Teyze. Remziye Teyze'nin kendini takdimi bu cümlelerle oluyor. Sonra başlıyor kendini anlatmaya. Bursalı bir aileden gelmekteymiş. Aile zaman gelir Kırım'a yerleşir. Kirişçi Abdurrahman henüz on yaşında iken yetim kalır. Dayılarının himayesinde Kur'an öğrenir. Sadece Kur'an değil Kur'an yolunu da öğrenir. Hâfız- Kur'an olur ve medrese tahsilini de tamamlar. 1917 ihtilali olduğu zaman Abdurrahman beş-altı yaşlarındadır ve iyi Kur'an okumaktadır. 1918, 1919 yılları derken Kur'an okuyor, ezan okuyor diye komünistler baskı yapmaya başlarlar. Abdurrahman Efendi ise Kur'an veya ezan okumadığını, Türkçe türküler söylediğini ifade ederek baskılardan kurtulur. Radyoda türkü söylemeye başlar. 1935 yılına kadar radyoda sanatçı olarak çalışır. Sesi güzeldir. Bu arada Remziye Hanım küçük bir çocuktur. 1930 yılında doğan Remziye Hanım, çevresinde olup biteni yeni yeni anlamaya başlar. Karasubazar şehri onun doğum yeridir. 1941 yılının 22 Eylül tarihini cengin başladığı tarih olarak hatırlamakta Remziye Hanım. O zaman dördüncü sınıf öğrencisidir. Annesi İbrahim kızı Ayşe de çalışmaktadır. İkinci

defa seferberlik ilan edildiği zaman Babasını askere alırlar. Abdurrahman Bey Rusların içinde savaşırken aile üç buçuk yıl daha Kırım'daki evlerinde yaşarlar.. Alman askerleri Kırım'a girdiklerinde burada bulunanlara arazi verirler. Remziye teyzenin ailesine de bir dönüm toprak verirler. Rahatça yaşamaya başlar burada bulunanlar. Ancak 1944 yılında Ruslar gelirler ve Sivastopol'dan itibaren o çevrede bulunan Türkleri sürerler. Sürgüne sebep ise siz Türkiye'ye kaçacaksınız suçlamasıdır. Her şey yirmi dakikada olup biter. Bütün Kırım yirmi dakikada boşaltılır. Nereye gidileceğini bilmeden vagonlara doldurulan binlerce Türk artık ailelerinden ayrı düşüklerinin, vatanlarından sürüldüklerinin, Sovyet askerleri ile omuz omuza savaşmanın ödüllendirildiğinin idraki ile ağıt yakarlar. Akmescit Türksüzleşmiştir artık. Trenlerin düdüğü sesleri yerine ağıtlar yükselir vagonlardan. Anaların gözyaşları bebeklere gıda olur. Gözyaşı ile büyüyen bebekler hayatları boyunca vatan hasreti çeker, kırım için gözyaşı döker, vatanın varlığında vatansızlığın acısını yaşarlar zerre zerre. Remziye Teyze bu acıyı ağlayarak “Jigirmi dakkada Kırım Türklerini jüklep jüklep jiberdiler, mal yüklengen vagonlara yüklettiler, bir şeye uzanmaga hakkımız olmadı..” cümleleri ile ifade ediyor. Sibirya'da Molitsky Oblısı Gayski Rayon'da bir ormanlık alana kadar süren yolculuk, burada noktalanır. Bir müddet sonra Abdurrahman Bey'e mektup yazılıp yerlerini bildirilir. Ancak yazılan mektup alınıp yırtılır. 1945 yılında Abdurrahman Bey terhis olur. Yıllarca ailesini arar ve ümidi keser. Abdurrahman Bey ilk zamanlar Sibirya'ya ailesinin görmeye gider. Bu arada Kızılorda'da bir fabrikada çalışmaya başlar ve ailesi ile irtibat kurular, gerek-

li kâğıtlar tamamlanıp ailenin Kızılorda'ya nakli için gerekli işlemlere başlanır. Abdurrahman Bey'in yegane düşüncesi ailesini Kızılorda'ya aldırmaştır. Sonunda ölüm varsa bu yolda ölmek en büyük mutluluktur. Ancak ailenin Sibiryada' da buldukları yerden başka bir yere gitmeye hakları yoktur. 1956 yılına kadar arada bir görüşmek, sık sık haberleşmek mümkündür. Stalin'in ölümü yeni bir dönemin başlangıcıdır aynı zamanda. Sadece Kırım Türkleri için değil, Sovyetler birliğinde yaşayan bütün insanlar için bir rahatlama dönemi başlamıştır. Bu rahatlama dönemi içinde aile Kızılorda'da toplanmaya karar verir bu yolda çabalar hızlandırılır. Nihayet 1956 yılında aile Kızılorda'da bir araya gelir.

Dr. Ayşe Yücel Çetin ile kaydettiğimiz bilgiler, burada kısmen verildi. Tespit edilen türküler, Remziye Teyze'nin babasından öğrendiği türkülerden bazıları. Türkiye'den, Bursa'dan Kırım'a, oradan da Sibiryaya taşınan türkülerimiz. Sibiryadan Özbekistan ve Kazakistan'ı dolaşan türkülerimiz...Türküler, Yard. Doç. Dr. İsmet Doğan tarafından notaya alındı. Kendisine teşekkür ediyorum.

*Yay kurdum yalıya
Askerim yaydım yaylıya
Paşalardan imdat yoktur
İşimiz kaldı Mevla'ya
Paşalardan imdat yoktur
İşimiz kaldı Mevla'ya
Karadeniz akmam deyor
Akdenize bakmam deyor
Yuzbin kâfir kesmeyince
Ben tunamdan kalkmam deyor
Yuzbin kâfir kesmeyince
Ben tunamdan kalkmam deyor
Olur mu beyle olur mu
Evlat babayı vurur mu
Körolasın Kâmil Paşa
Yaktın bizi cayır cayır*

*Körolasın Kâmil Paşa
Yaktın bizi cayır cayır
Ben bir çoban kız görmüşüm su kenarında
Bir yavru kuzusu vardır hem kucağında
İmdi alımda gezerdim ben bu dağlarda
Kaval çalar eğlenirdim şu evalarda
Öksüz çoban em yabancı sabahdan beri
Beyhude yerde gezerdi şu çumenleri
Dertli kaval gönlüm gibi inle dur
Yuregimin acısını unuttur
yanık sesinle yarama medet ol
Dinle kaval dertlerimi sen sustur
Buğday yeşil bahaman bu bağ değil
Bu da yeşil dahamam o dağ değil
Ah neyleyim anam babam vağ değil
Dinle kaval dertlerimi sen sustur
Yoh ettiler cümlemizni melunlar
Yoh ettiler onlar da yoh olsunlar
Belaların ep Tanrı'dan bulsunlar
Dinle kaval dertlerimi sen sustur
Hani benim yorgandığım dereler
Hani benim dırmandığım tepeler
Başka yerde onlanmaz yareler
Dinle kaval dertlerimi sen sustur
Başka ilde onlanmaz yareler
Dinle kaval dertlerimi sen sustur
Bahçesaray bizimidi
İçi dolu yüzümüdü
İhtiyarlar yol verse
Ey gozel Ey gozel
İmdi nevbet bizimid
Yar yar yar aman
Erzurumda bağ olmaz
Siyah yüzüm ağ olmaz
Yaşlığında yar sevsen
Ey gozel ey gozel
Yüreğinde yağ olmaz
Yar yar yar aman
Erzurum dedikleri
Bal şeker yedikleri
İç hatrimden çıkmacak
Ey gozel ey gozel
Yarimin dedikleri
Yar yar yar aman
Yar sevdası pek yaman*

HOŞ KELDİNİZ MISAFİRLER

Derleyen: Ayşe Y. Çetin
İsmet Çetin

Nota: İsmet Doğan

HOŞ KEL Dİ NİZ Mİ SA FİR LER KO NAK BAY Ö ZÜ NÜZ AY

AS LA DA GÖ ZÜ MÜZ DOY MAY ÇAK BİR BİRİ MİZ GE KA RAP AY

DOST KADR İ Nİ DOST Bİ LİR ALTINI SAR RAF AY

SİZ LER NİN HAT Rİ Nİ Zİ SO RAY MAN SEY RAN GÖ ZÜM AY

KIZ DIR E VİN Çİ ÇE Gİ GON CA GU LU AY

DU DU KUŞ TAY DA RA NIR A HA BUL BU LU AY

BAHÇESARAY BİZİMİDİ

BAH ÇE SA RAY Bİ Zİ Mİ Dİ İ Çİ DO LU YÜ ZÜ MÜ DÜ

5 BAH ÇE SA RAY Bİ Zİ Mİ Dİ İ Çİ DO LU YÜ ZÜ MÜ DÜ

9 İH Tİ YAR LAR YOL VER SE EY GO ZEL RY GO ZEL

13 İM Dİ NEV BET Bİ Zİ Mİ Dİ YAR YAR YAR A MAN

17 ER ZU RUM DA BAĞ OL MAZ Sİ YAH YÜ ZÜN AĞ OL MAZ

21 ER ZU RUM DA BAĞ OL MAZ Sİ YAH YÜ ZÜN AĞ OL MAZ

25 YAŞ LI ĞIN DA YAR SE VEN EY GO ZEL EY GO ZEL

TUNA NEHRİ

YAY KUR DUM YA LI YA AS KE RİM YAY DİM YA LI YA PA ŞA LAR DAN

İM DAT YOK TUR İ ŞİMİZ KAL DI MEV LA YA KA RA DE NİZ AK MAM DE YOR

AK DE Nİ ZE BAK MAM DE YOR YÜZ BİN KA FİR KES ME YİN CE BEN TU NAM DAN

KALK MAM DE YOR O LUR MU BÖY LE O LUR MU EV LAT BA BA YI VU RUR MU

KÖR O LA SIN KA MİL PA ŞA YAK TIN Bİ Zİ CA YIR CA YIR

DERTLİ KAVAL

DERT Lİ KA VAL GÖN LÜM Gİ Bİ İN LE DUR YO RE Gİ MİN

6
A CI SI NI U NUT TUR YA NIK SE SIN LE YA RA MA

11
ME DET OL. DİN LE KA VAL DERT LE Rİ Mİ SEN SUS

16
TUR BUĞ DAY YE ŞİL BA HA MAN BU BAĞ DE GİL

21
BU DA YE ŞİL DA HA MAM O DAĞ DE GİL AH NEY LE YİM

26
A NAM BA BAM VAĞ DE GİL DİN LE KA VAL

30
DERT LE Rİ Mİ SEN SUS TUR YOH ET Tİ LER CÜM LE MİZ Nİ

ÖKSÜZ ÇOBAN

